

قصیده‌ای و غزلی از شمس پُیس ناصر به گویش کهن شیراز

[حاشیه‌کناره ص ۲۵-۲۷ دیوان بازیافته او]

ماهیار نوایی

در پی انتشار مقاله «چند غزل از شمس پُیس ناصر» از استاد ماهیار نوایی، در این شماره نیز قصیده و غزلی از دیوان نویافته این شاعر، همراه با آوانویسی و ترجمه، تقدیم خوانندگان می‌گردد.

قصیده

۱. نمی‌دَیم مو که ای باده از کجا آمدست
 ۲. نسیم عنبر سارا و نافه ختین
 ۳. و سِی دماغ ضعیفان دروشان بُی خوش
 ۴. فرشته عطرا نه هوی فلک مفر می سات
 ۵. کیا که شوئم آفاق جمله بلک کلن
 ۶. کپاش نادر باغ بهشت اتا رضوان
 ۷. زیبات و ش فقص شاخ ادی که کر به بید
 ۸. و نهر هیمه کیا عودشان ندست اُ آتش
- که بُی خوشش مدد ز نغنی اما آمدست
که همدم دم جان بلور صبا آمدست
نَدست اُئی آتش ای بو از آن کیا آمدست
کیش اِدنه از بُی خوش باد جان فزا آمدست
که قتره قتره ازیر از ره هوا آمدست
وغرنه ای بُی جان بلور از کجا آمدست
که قوت دل و قوت دل اما آمدست
کش ادنه بوانه آفاق دلکشا آمدست

وزان دم شسته تیغی^۲ اداست با آمدست
 و ناکه از در یاقوب خسته وا آمدست
 و سِی سلیمس پیغمبر از سبا آمدست
 اَبُرو اکند که ای اندشت ختا آمدست^۳
 که از کجا اَمه ای بو و از جه جا آمدست ا
 که از غبار سُم اَسب شاه ما آمدست
 که نصرتش یزک و فتح رهنما آمدست
 که تیغ قاطع حُکمش جهانکشا آمدست
 و سان رعیت و ای شاه پادشا آمدست
 چرا که فرمن شه بش رو قضا آمدست
 که عین لطف حق و سایه خدا آمدست
 بنیش بشن سبهرز که جو^۴ دولا آمدست
 و سان افتو تاوان که وا بها آمدست
 که هر کو افتو اَمه سایه شز قفا آمدست
 که مستلقا بش افتاو جو جرا آمدست
 و هیز باب ازیرا که خانه‌زا آمدست
 و قد ای قبی کام یک بلا آمدست
 کهان و دور ای آسوده از بلا آمدست
 سکندر و جم و نوشیروان گوا^۵ آمدست
 که بیت کز سر انکریغ و ماجرا آمدست
 و بشت دلدل آ میدان علی گویا آمدست
 سِکش هن از نم ای غرنه شهروا آمدست
 بش بداد دل و دست ای هبا آمدست

۹. شنش مفر آکسو می زه حور وقت سحر
 ۱۰. بوی خوش جُمه یوسفش کیا از مصر
 ۱۱. عَبیر جبین بلقیس هن که وا هُدهد
 ۱۲. مو فکر بیشک ختن کرد و عقل مش چینی
 ۱۳. دلا نمی دنه ای^۳ شمس ناصر عجبن
 ۱۴. و دست باد صبا ای بی^۵ عبیری هن
 ۱۵. شه ستاره حَشَم قطب دین حق محمود
 ۱۶. سَلیمن دوم عالِم و سکندر عهد
 ۱۷. شهان دور زمان هند سروران یکسر
 ۱۸. فلک و فرمن شاه آنچه شاه فرما تین
 ۱۹. کهان و سایه لطفش اغر نَزت حق هن
 ۲۰. و آنکه تا بیست پاش افتو ا زمی تیت
 ۲۱. بلند بایه ازی باب اَمه سبهر بلند
 ۲۲. آ هر کو شوت سعادت روانش از پی شوت
 ۲۳. پرنک شعَم فلک روشین بش رایش
 ۲۴. نه نیت پا ا در از آستغ ای دولت
 ۲۵. و بشن ای جَمه فتح راست یک قد هن
 ۲۶. بلا در از بَم ای نتونت اَمه^۷ هرگز
 ۲۷. و فر شاهی ای شاه فتح و عالم عدل
 ۲۸. سر عدو اَنه دم دت ا دم دم تیغش
 ۲۹. شهش سوار بدی عقل ا فکر اوست اهی
 ۳۰. دنار مسهر و قرادی ستریغ و اخجه ماه
 ۳۱. بدادِ دریه و احسان اور و بخشش کان

(۲) متن: تَنغی (= تنگی)، تنگ بو، درست به نظر نمی آید؛ تیغ مو = تار مو. قس سمور سیه، رو بوی سرخ تیغ / همان
 قافم و قندز بیدریغ (نظامی به نقلی لغت نامه). (۳) متن: کردست (۴) متن: ا، ظاهراً به جای «ای»
 (۵) متن = بی (۶) متن: جوا (الف زائد است)
 (۷) متن: بلا («بلا»ی آغاز مصراع ناچار باعث این اشتباه شده است)
 (۸) متن: گویا.

وَ کد شه ای در و ای درکه سخا آمدست
کشان از ش مزه تا خواست کت دُما آمدست
که شاهبازا در بُرج اولیا آمدست
که زهره جنگ نواز و غزل سرا آمدست
که از درِ دلِ اهلِ زمانه وا آمدست
که کرد ای مدد نور دیده‌ها آمدست
غبار ای شنه جش عین توتیا آمدست
جواش^۹ مقدم میمون ای دوا آمدست
که ورد تبیع مو مدح تو دایما آمدست
چو بلبلان خوش آهنکِ خوش نوا آمدست
ملا لیم از خو ازی جور و ای جفا آمدست
که ادنه وی برو وی بلک و وی نوا آمدست
کیا که برد فلاسنگشی ا با آمدست
بنیم دل خو که از هر غمی ازا آمدست
دلیم ملیزیم آن کعبه صفا آمدست
که از خدی خو ائت مدت بلا آمدست
که بهترین دعا وی شک ای دعا آمدست

۳۲. روان حاتم طایی که فاش هن و سخا
۳۳. عروس مهر و صد زیورش رُی خو آراست
۳۴. جه بجلوهاش که طاوس جان از آن خُرمی
۳۵. و مسرُوی قدیمش مطرب فلک یعنی
۳۶. چه شادی آنه اغبیل آن مبارک رو
۳۷. سُسم سمندِ ای ای خاصیت دَرِت متلق
۳۸. جش شسراز بُد آشفته از غبار ولی
۳۹. تن بیمار دیار وجود خسته مُلک
۴۰. اِشاه صورت و معنی مو شمس ناصرهم
۴۱. ز باغ فکر و گلستان مدح و بستن وصف
۴۲. ... کشم جفُی روزکاز جور زمان
۴۳. درخت بحت مو باد خزان و اش و زِدِت
۴۴. مراد دل خو نمی بیت بام بس هرکز
۴۵. اکر عنایت شاه زمان نظر وا کاند
۴۶. چشیم ضعیفین از آن از در تو محروم
۴۷. هزار و نهصد و هفتاد و نه سل ده بمان
۴۸. چو نامِ خوانه شاهی به عاقبت محمود

آوانوشت:

1. Namē donem mo ke ʔī bāde az kojā amdašt
ke boy x^vašeš madad-e zenyani amā amdašt
2. Nasīm-e anbar-e sārā vo nāfa-ve xotan-en
ke hamdam-e dam-e jānpalvar-e sabā amdašt
3. Vasoy demāy-e zaʔīfān o darvešān boy-e x^vaš
nadašt a toy ataš ʔī bō az ān goyā amdašt
4. Ferešta atr ana hāvay falak mayar mē sāt
keš edno az boy-e a^vaš bād-e jānfezā amdašt

(۹) چنین است در متن = جوارش. شاید به جای حَواش (= هواش. هوای مقدم میمونش...) در جاهای دیگر «هوا» را «حَوا» می‌نویسد.

5. Goyā ke šownam-e āfāq jomla balg-e gol-en ke qatra qatra a zēr az rah-e hovā amdest
6. Goyāš nā dar-e bāy-e behešt atā rezvān vayarna ʔī boy-e jānpalvar az kojā amdest
7. Ze bāt vaš qafas-e šāx a dī ke gorba-ye bīd ke qovvat-e del-o qūt-e del-e amā amdest
8. Va nehr-e hīma goyā ʔūdešn nadest a ataš keš edno bō ana āfāq delgošā amdest
9. šanaš mayar a gesū mēza hūr vaqt-e sahar vazān dam-e šana tēyē a dast-e bā amdest
10. Boy-e x^vaš-e joma-ye yūsef-eš goyā az Mesr va nāgah az dar-e yāqūb-e xasta vā amdest
11. ʔbīr-e jeybon-e Belqīs hen ke vā hodhod vasoy Selaymon-e payyambar az Sabā amdest
12. Mo fekr-e mešk-e Xotan kerd o ʔaql-e moš činē a borv akand ke ī andešat xatā amdest
13. Delā namē done ē Šams-e Nāsere, ʔajab-en ke az kojā amē ī bō az če jā amdest
14. Va dast-e bād-e sabā ī boy-e ʔabīrē hen ke az yobār-e som-e asb-e šāh-e mā amdest
15. Šah-e setāra hašam qotb-e dīn-e haq Mahmūd ke nosrateš yazak-o fath rahnemā amdest
16. Selaymon-e dovom-e ʔālam o Sekandar-e ʔahd ke tiy-e qāte²-e hokmeš jahāngošā amdest
17. Šahān-e dowr-e zamān hend sarvarān yaksar va sān-e ra²yat-o oy šāh[-o] pādešā amdest
18. Falak va farmon-e šāh, ānce šāh farmāten čerā ke farmon-e šāh pešrow-e qazā amdest
19. Gehān va sāye-ye lotfaš ayar nazet haq hen ke ʔeyn-e lotf-e haq-o sāye-ye xodā amdest
20. Va ānke tā beboset pāš aftow a zīmi tēt benīš bašn-e sepehr-əz ke cō dolā amdest
21. Boland pāya az ī bāb ama sepehre-e boland va sān-e aftow-e tābān ke vā bahā amdest
22. A har ko šōt sa²adat ravānš az pay šōt ke har ko aftow ama sāya šaz qafā amdest
23. Berang ša²m-e falak rōšt-en peš-e rāyeš ke motlaqā peš-e aftāw čō čerā amdest

24. Na nēt pā a dar az āstany-e oy dowlat
 va hēz bāb azēra ke xānazā amdash
25. Va bašn-e oy joma-ye fath rāst yak qad hen
 va qadd-e oy qaboy-e kām yak balā amdash
26. Balā dar az bem-e oy natvonet [ama] hargez
 gehān va dowr-e oy āsūda az balā amdash
27. Va farr-e šāhī-ye oy, šāh fath-o ʾālam-e ʾadl
 sekandar-o jam-o nowšērvān gavā amdash
28. Sar-e ʾadū ana dam dat a dam dam-e tīyeš
 ke bēt kaz sar-e ankary o mājarā amdash
29. Šahaš sevār bedī ʾaql, a fekr ovast āhe
 va pošt-e doldol a meydān Alī goyā amdash
30. Denār-e mehr-o Qorāda-y setary o axja-ye māh
 sekaš hen az nom-e oy yarna šahravā amdash
31. Bedād-e darya o ehsān-e avr-o baxšeš-e kām
 peš-e bedād-e del-o dest-e oy habā amdash
32. Ravān-e Hātam-e Tāʾi ke fāš hen va saxā
 va kad ša ī dar-o ī dargah-e saxā amdash
33. Arūs-e mehr va sad zivareš roy-e xo arāst
 košān azeš moža tā xʾāst ket domā amdash
34. Če jelvahāš ke tāvūs-e jān az ān xoramī
 ke šāhbāz a dar-e borj-e owliyā amdash
35. Va morvay-e qadameš motreb-e falak yaʾnī
 ke zohra čang-nevāz o yazal-sarā amdash
36. Če šādiyē ana eybēl-e ān mobārak-rō
 ke az dar-e del-e ahl-e zamāna vā amdash
37. Som-e samand-e oy ī xāsiyat daret motlaq
 ke gard-e oy madad-e nūr-e dīda-hā-amdash
38. Češ-e šerāz bod āšofta az jobār valī
 jobār-e oy šana češ ʾeyn-e tutiyā amdash
39. Tan-e bemār-e diyār-e vojūd-e xasta-ye molk
 javāš-e maqdam-e meymūn-e oy dovā amdash
40. Ē šāh-e sūrat-o maʾnī mo Šams-e Nāser hem
 ke verd-e tabʾ-e mo madh-e to dāyemā amdash
41. Ze bāy-e fekr-o golestān-e madh boston-e vasf
 čo bolbolān-e xʾašāhang-e xʾašnevā amdash
42. ...kešem jafoy-e rōzegār-o jowr-e zamān
 malālem az xo az ī jowr-o i jafā amdash

43. Deraxt-e baxt-e mo bād-e xazān va oš vazedest
ke edno vī bar-o vī balg-o vī nevā amdst
44. Morād-e del xo namē bīt pām bos hargez
goyā ke bard-e qalāsangešē a pā amdst
45. Agar ʿenayāt-e šāh-e zamān nazar vā kānd
benem del-e xo ke az har ʿamē azā amdst
46. Češem zaʿif-en az ān az dar-e to mahrumem
delem molēzem-e ān kaʿbe-ye safā amdst
47. hazār-o nohsad-o haftād-o noh sal-e de bamān
ke az xoday xo enot maddat-e balā amdst
48. Čo nām-e xo ana šāhī be ʿāqebat mahmūd
ke behtarīn-e doʿā vī šak ī doʿā amdst

ترجمه

۱. نمی‌دانم من که این باد از کجا آمده است
که بوی خوشش مددِ زندگانی ما آمده است
۲. نسیمِ عنبرِ سارا و نافعِ خُتن است
که همدم دمِ جان‌پرورِ صبا آمده است
۳. برای دماغِ ضعیفان و درویشان بوی خوش
نهاده است در آتش، این بو از آن گویا آمده است
۴. فرشته عطر اندر هاونِ فلک مگر می‌ساید
که ایدون از بوی خوشش بادِ جان‌فزا آمده است
۵. گویا که شب‌نم آفاق جمله برگ گل است
که قطره قطره به زیر از رِو هوا آمده است
۶. گویا نهاد در باغ بهشت را باز رضوان
وگرنه این بوی جان‌پرور از کجا آمده است
۷. از باد به قفسِ شاخ‌گر به بیدش (بیدمشک) راپدید کرد
که قوت دل و قوت دل ما آمده است
۸. به نرخ هیمة (هیزم) گویا عود نهاده‌اند بر آتش
که ایدون بو در آفاق، دل‌گشا آمده است
۹. شانه مگر به گیسو می‌زند حور وقت سحر
که از آن دم شانه تیغی^{۱۰} به دست ما آمده است
۱۰. بوی خوش جامهٔ یوسفش گویا از مصر
به ناگه از درِ یعقوبِ خسته باز آمده است
۱۱. عبیرِ گریبانِ بلقیس است که با هُدهُد
برای سلیمان پیغمبر از صبا آمده است
۱۲. من فکرِ مشکِ ختن کردم عقل من چینی
برابرویش افکنده که این اندیشه‌ات خطا آمده است
۱۳. دلا! عجب! (که) این شمسِ ناصر نمی‌داند
که از کجا آمد این بو و از چه جا آمده است
۱۴. به دست باد صبا این بوی عبیری است
که از غبارِ سمِ اسبِ شاهِ ما آمده است
۱۵. شه ستاره‌حشم، قطبِ دینِ حق محمود
که نصرتش یزکو و فتح رهنما آمده است
۱۶. سلیمانِ دومِ عالم و سکندرِ عهد
که تیغِ قاطع حکمش جهان‌گشا آمده است
۱۷. شهانِ دورِ زمان [و] سروراند یکسر
به سان رعیت و او شاه [و] پادشاه آمده است

۳۳. عروس مهر به صد زیور روی خودش را آراست
تا از او مؤذ [کافی] خواستند کیت داماد آمده است

۳۴. چه جلوه‌ها کرد طاووس جان از آن خرّمی
که شاهباز به درِ برج اولیا آمده است

۳۵. به مُروای قدمش مطربِ فلک یعنی
که زهره چنگ نواز و غزل‌سرا آمده است

۳۶. چه شادایی اندر اقبالی آن مبارک‌رو
که از درِ دلِ اهلِ زمانه باز آمده است

۳۷. سم سمندِ او این خاصیت را دارد مطلقاً
که گردِ او مدّی نور دیده‌ها آمده است

۳۸. چشم شیراز از غبار آشفته بود ولی
غبارِ او اندر چشمش عینِ توتیا آمده است

۳۹. تن بیمارِ دیارِ وجود خسته مُلک
جواری مقدم (هوای مقدم؟) میمون اویش دو آمده است

۴۰. ای شاهِ صورت و معنی من شمس ناصرم
که وردِ طبعِ من مدحِ تو دایما آمده است

۴۱. از باغ فکر و گلستانِ مدح و بوستانِ وصف
چو بلبلانِ خوش‌آهنگِ خوش‌نوا آمده است

۴۲. ... کیشم جفای روزگار و جورِ زمان
ملالم از خود از این جور و این جفا آمده است

۴۳. درختِ بختِ من بادِ خزانِ بهش وزیده است
که ایدون بی‌بر و بی‌برگ و بی‌نوا آمده است

۴۴. مراد دل خود را پای بوسم هرگز نمی‌بیند^{۱۳}
گویا که سنگِ فلاخنی به پایش آمده است

۴۵. اگر عنایتِ شاهِ زمانه باز نظر کند
ببینم دلِ خود را که از هر غمی آزاد آمده است

۱۸. فلک به فرمان شاه [است]، آنچه فرماید
چرا که فرمان شاه پیش‌رو قضا آمده است

۱۹. گیهان (جهان) به سایه لطفش اگر نازد حق است
که عینِ لطفِ حق و سایه خدا آمده است

۲۰. به آن‌که (برای آن‌که) تا بیوسد پایش را، آفتاب
به زمین افتاد

بین بالای سپهر را نیز که چون دولا (خَم)
آمده است

۲۱. بلندپایه از این باب آمد سپهر بلند
به سانِ آفتابِ تابان که با بهار آمده است

۲۲. به هر کجا که شود، سعادت از پی‌اش روان شود
که هر کجا آفتاب آمد سایه از قفایش آمده است

۲۳. بی‌رنگ، شمعِ فلک پیش رایش روشن است
که مطلقاً پیش آفتاب چون چراغ آمده است

۲۴. دولت پا از آستانه او به در نهد
به هیچ باب، ازیرا که خانه‌زاد آمده است

۲۵. به بالای او جامه فتح راست یک قد است^{۱۱}
به قدِ او قباي کام هم‌بالا آمده است^{۱۲}

۲۶. بلا از بیم او در آمدن نتواند
جهان به دور او آسوده از بلا آمده است

۲۷. به فرّ شاهی او، شاه فتح و عالم عدل
سکندر و جم و نوشیروان گواه آمده است

۲۸. سر عدو را دم تیغش اندر دم به دم [خود] داد
که باشد که از سر انکار و ماجرا آمده است

۲۹. شاه را، عقل سوارِ بیدیش^{۱۳} به فکر افتاد، آها!
به پشتِ دلدل به میدان علی گویا آمده است

۳۰. دینارِ مهر و قراضه ستاره و اخچه ماه
سگه‌اش از نام اوست دگر نا شهر و آمده است

۳۱. داد (دهش) دریا و احسانِ ابر و بخششِ کان
پیش داد و دهشِ دل و دست او هیا آمده است

۳۲. روانِ حاتمِ طایی که مشهور است به سخا
به گدایی به در او و درگه سخای او آمده است

(۱۱) یعنی درست اندازه اوست.

(۱۲) یعنی قباي کام هم‌اندازه اوست.

(۱۳) «ش» ضمیر فاعلی است.

(۱۴) پای بوسی من مراد دل خودش را هرگز نمی‌بیند. به سخن دیگر من موفق به پای بوسی نخواهم شد.

۴۸. چون نام خود اندر شاهی عاقبت محمود باش
که بهترین دعا بی شک این دعا آمده است

۴۶. چشمم ضعیف است از آن [رو] از در تو محروم
دلم ملازم آن کعبه صفا آمده است

۴۷. هزار و نهصد و هفتاد و نه سال دیگر بمان

که از خدای خود ایستمدت بالا (درازی زندگی) آمده است

غزل

ص ۳۱ و ۳۲ در دیوان تازه یافته (= رو و پشت عکس برگی ۴۰ دیوان ناقص)

- ۱* وا کل لاله رنگ توکل و رُی خو می خنت
۲* لاله و سنبل جمن زلف و رُی تشان بدی
۳* غنچه سحر مغش نکه جش آسی تو تش ندی
۴* نرکز تر مَغش بدی نرکز نیم خوار تو
۵* وصف کل ری تو شز باد صبا آکش رسی
۶* از زر اور زلف تو روش تو دی بجست برق
۷* پُر و بتان عَشیق بُده از خُی شمس ناصر ن

سرور اغر نزی و خو خوش و جی خو می خنت
ای آوری خو می رزت ام و بی خو می خنت
طفلین و خوش دین بشل غر و سُی خو می خنت
کز خجلی سرش آبش تیت و خُی خو می خنت
بلبل زال تفته و ش کفت و کی خو می خنت
دی شنه عینه فلک رو و ری خو می خنت
واش مدار خو شرم و ش تبع و خُی خو می خنت

آوا نوشت

- *1. Vā gol-e lālarang-e to gol va roy-e xo mē xanat
sarvez ayar nazē va xo x^vaš va jay-e xo mē xanat
- *2. Lāla o sonbol-e čaman zolf-o roy-e tošān bedī
oy averoy xo mē rezet em va boy-e xo mē xanat
- *3. yonča sahar mayaš nake češ a soy-e to toš nadī
tefl-en-o x^vašdel-en bešel yar vasoy-e xo mē xanat
- *4. Nargez-e tar mayaš bedī nargez-e nēm x^vāv-e to
kaz xejelī sareš a peš tīt-o va xoy xo me xanat
- *5. Vaf-e gol-e roy-e to šaz bād-e sabā a goš rasi
bolbol-e zāl-e tafta vaš goft-o-goy-e xo mē xanat
- *6. Az zer-e avr-e zolf-e to rōš-e to dī be jast barq
dī šana oyna-ye falak ūo-va-rōy-e xo mē xanat
- *7. Por va botān ašeq boda az xoy-e Šams-e Nāser-en
vāš mad az xo šarm vaš tab^o-o xoy-e xo mē xanat

ترجمه:

- ۱* با گلِ لاله رنگ تو گل به روی خود می‌خندد
سروهم اگر نازد به خود خوش به جای خود می‌خندد
۲* لاله و سنبلِ چمن زلف و روی تو را دیدند^{۱۵}
او آبروی خود را می‌ریزد، این به بوی خود می‌خندد
۳* غنچه سحر مگر نکرد چشم به سوی تو [و] تو را ندید
طفل است و خوش دل است، پهلش اگر برای خود می‌خندد
۴* نوگیس تر مگر بدید نوگیس نیم خواب تو را
کز خجلی سرش به پیش افتاد و به خوی^{۱۶} خود می‌خندد
۵* وصفِ گلِ روی تو اش از باد صبا به گوش رسید
بلبل زار تفته به گفت و گوی خودش می‌خندد
- ۶* از زیر ابر زلف تو روی تو را دید برق [و] بجست
روی او را اندر آینه فلک دید به روی خود می‌خندد
۷* پُر ۱۷ به بتان عاشق بودن^{۱۸} از خوی شمس ناصراست
بایدش از خود شرم آمدن، به طبع و خوی خودش می‌خندد

(۱۵) به وسیلهٔ ایشان دیده شد.

(۱۶) با خوی (= عرق) (۱۷) بسیار

(۱۸) شدن

فهرست واژگان

(شماره [های] درون پرانتز شمارهٔ بیتی است که آن واژه در آن بیت به کار رفته است و آنچه متعلق به غزل است با * مشخص شده است.)

- آغَر (ayar) اگر ۱۹، ۱*
آستانغ (astary) آستانه ۲۴
ا (a) به ۹، ۸ (دوبار)، ۱۲، ۲۰ (نک: ا)
زمی (۲۲، ۲۴ (= ادر = به در) ۲۹ (دوبار)، ۳۴،
۴۴، ۳*، ۴*، ۵*
ا (ē) ای ۴۰
آتا (atā) باز (بدین معنی در چند جای دیگر
دیوان نیز به کار رفته است) ۶
آخچه اچمه، سکه زر ۳۰
ادنه (edno) ایدون، ۴، ۸، ۴۳
ادی (a-dī) به دید، پدید ۷
آزا (azā) آزاد ۴۵
ازمی (a-zami = a-z'mi) به زمین ۲۰
ازی (az-i) از این ۲۱، ۴۲
ازیر (azēr) زیر ۵
اغبیل (eybēl) اقبال ۳۶
- اَم (ama) آمد ۱۳، ۲۱، ۲۲، ۲۶ (متن: بلا؛
تصحیح قیاسی)
اَنت (en-ot) اینت (= این + ضمیر ت) ۴۷
اندیشَت (andēša-t) اندیشه‌ات ۱۲
انکَرغ (ankary) انکار ۲۸
آنَه (ana) اندر ۴، ۸، ۲۸، ۳۶، ۴۸
اَوَر (avr) ابر ۳۱، ۶*

به (bē) باش ۴۸	اوری (avroy) اوری (اوری خو = اوری خود) ۲*
بی (boy) بو ۱، ۳، ۴، ۶، ۱۰، ۱۴، ۲*	اوست (ovast) افتاد ۲۹
بیت (bet) بود، باشد ۲۸	ای (ī) این ۱، ۳، ۶، ۱۲، ۱۳ (دو بار) ۱۴، ۳۷، ۴۲
پَر (par) [با «پ» در صورتی که معمولاً «ب» و «پ» یکسان نوشته می‌شود] پَر، بسیار ۷*	ای (ī / oy) او ۲۴، ۲۶ (دو بار)، ۲۷، ۳۰، ۳۱، ۳۲ (دو بار)، ۳۷ (دو بار)، ۳۸، ۳۹
تاوان (tāvān) تابان ۲۱	با (bā) باد ۹
تبع = طبع ۴۰، ۷*	بات (bāt) باد ۷
تَش (toš) تو + ش (ضمیر فاعلی) ۳*	باده (bād-e) باد (= باد + ه = کسره، حرف تعریف) ۱
تشان (ti-šan) تو + شان (ضمیر) ۲*	بام بس (pāmbos) پای بوسم ۴۴
توی (toy) توی ۳	ببُستت (beboset) ببوسه ۲۰
تیت (tit) افتاد ۲۰، ۴*	بباد (bedād) مترادف با دهش به کار رفته است ۳۱ (دو بار)
تیغی (tēy-ē) [متن: تنگی؟] تیغی، تارمویی ۹	بده (boda) بردن ۷*
جوا (čerā) چراغ ۲۳	بدی (bedī) بدید ۲۹، ۲۰، ۴*
جش (češ) چشم ۳۸ (دو بار)، ۳*	برد (bard) سنگ ۴۴
جفی (jafoy) جفای ۴۲	برنگ (bērang) بارنگ بی‌رنگ ۲۳
جَجه (Joma) جامه ۱۰، ۲۵	بُرُو (borv) ابرو ۱۲
جیبین (Jeybon) گریبان، جیب ۱۱	بُستن (boston) بوستان ۴۱
جوا: جوار [جواش = جوارش؛ شاید حواش، حواش (hovāš) = هواش؛ در جاهای دیگر هم «هوا» را «حوا» می‌نویسد] ۳۹	بش (peš) پیش ۲۳ (دو بار) ۳۱، ۴۰
جی (Jay) جای ۱*	بش‌رو (pešel) پیش‌رو ۱۸
خانہزا (xānazā) خانه‌زاد ۲۴	بشل (bešel) بش‌هل: پهلش، وِلش کن ۳*
ختا: خطا ۱۲	بشن (bošn / bašn) بالا، قامت (کاکل) ۲۰، ۲۵
خدای (xadoy) خدای ۴۷	بلا (bala) بالا، فد ۲۵
خو (xo) خود ۴۲، ۴۴، ۴۵، ۴۷، [پایان همه بیت‌های غزل، خو می‌خنت]، ۲* (دو بار)	بلک (balg) برگ ۵، ۴۳
خوآو (xāv) [نیم خواو] خواب ۴*	بلور (palvar) پرور (جان پرور) ۲، ۶
دَت (det) دَهْد ۲۸	بِم (bēm = bem) بیم، ترس ۲۶
درت (daret) دارد ۳۷	بِمَار (bemār) بیمار ۳۹
دریه (darya) دریا ۳۱	بِنَم (benem) بینم ۴۵
دلن (del-en) [خوش دلن] دل است ۳*	بِنِش (beniš) ببین ۲۰

شوت (šōt) شود، رود ۲۲ (دوبار)	دما (damā) داماد ۳۳
شونم (šownam) شبنم ۵	دنار (denār) دینار ۳۰
شه (ša) آش [شه‌ای در = درِ اویش] ۳۲	دُنِم (donem) [نمی‌دئم = نمیدانم] دانم ۱
شهرِوا (šahravā) شهرِوا، پول کاغذی، چاو ۳۰	ده (de) دیگر ۴۷
عَشِق (ašeq) عاشق ۷*	دی (dī) دید ۶*
عینه (oyna) آینه ۶*	روش (rōš) [روش تودیی = روی تو را دیدش، (ضمیر فاعلی) رو = روی + ش (ضمیر) ۶*
طفلین (tefflen) طفل است ۳*	روشت (rōšt) [روشتین = روشن است] روشن ۲۳
غو (yar) اگر، گر ۳*	رو وری (rō-va-roy) رو بروی ۶*
غونه (y ar na) گرنه، اگر نه ۳۰	زی (rōy / roy) روی ۴*، ۲*، ۱*، ۳۳
فرماتن (farmāten) فرماید ۱۸	سز (-sz) هم [سپه‌رز = سپهرم] ۲۰، (سرور = سروهم؛ در فارسی نو در «نیز» و «هیچ»، نک. «هین»، به جای مانده است) ۱*
فومَن (farmon) فرمان ۱۸ (دوبار)	زال (zāl) زار ۵*
قبی (qaboy) قباي ۲۵	زر (zer) زیر ۶*
قتره (qatra) قطره ۵ (دوبار)	زَنَفَنِي (zenyanī) زندگی ۱
قوادی (qorāday) قراضه، ریزه‌های زر و سیم، پول خود ۳۰	سپه‌رز (sepehrāz) سپهرم ۲۰
قلاسنگ: قلاب سنگ، فلاخن ۲۴	سرور (sarvāz) سروهم ۱*
کد (kad) گدایی ۳۲	سِکَش (seka-s) سکه‌اش ۳۰
کسو (gesū) ۹	سَل (sal) سال ۴۷
کش (gōš) گوش ۵*	سَلیمَن (selaymon) سلیمان ۱۱، ۱۶
کو (ko) کجا [هرکو = هرکجا] ۲۲ (دوبار)	سِی (soy) سوی ۳*
کِه (ke) کرد ۳۴	سِوآز (šerāz) شیراز ۳۸
کِهان (gēhān) گیهان، جهان ۱۹، ۲۶	سِز (šaz) [«ش» ضمیر + از] سز قفا (= از فقایش) ۲۲، سز باد (= از بادش) ۵*
کیا (goya) گویا ۳، ۵، ۶ [گیاش = گویا + «ش»]	سِعم (šā'm) شمع ۲۳
ضمیر [۸، ۱۰، ۴۴]	سِنه (šana) شانه ۹
مطلق: مطلق ۳۷	سِنش (šnaš) شانه + ش (ضمیر) ۹
مطلقاً: مطلقاً ۲۳	سِنه (šana) = [«ش» ضمیر + آنه = ana = اندر] اندرش؛ [سِنه چش = در چشمش] ۳۸ [سِنه عینه = در آینه] ۶*
مروی (morvay) مروای ۳۵	
مزه (može) مزه ۳۳	
مُش (moš) مُ = من + «ش» ضمیر ۱۲	
مغر (mayar) مگر، حتماً، البته ۴، ۹	
مغش (mayaš) مگر + «ش» ضمیر ۳۰، ۴۰	

- نهر (nehr) نرخ ۸
 نیت (nēt) نهد: [نه نیت = ننهد] ۲۴
 و (va) به ۱۰، ۱۴، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۴،
 ۳۲ (دوبار) ۳۳، [و آش = بهش، به او] ۴۳، ۱*
 (سه بار) ۴*، ۲*
 وا (vā) با ۱۱، ۲۱، ۱*
 وا (vā) باز [وا آمدست = باز آمده است] ۱۰
 واش (vās) بایدش
 واکاند (vākānd) باز کند ۴۵
 وزدت (vazedet) وزیده است ۴۳
 وسی (vasoy) برای، وسناد ۳، ۱۱، ۳*
 وش (va=vaš) به «ش» ضمیر ۷
 وغرنه (vayarna) وگرنه ۶
 وی (vī) ۴۳ (سه بار)، ۴۸
 هاوی (hāvay) هاوی ۴
 (قس. xanafy-e mām=xānāy-man)
 هم (hem) ام، استم ۴۰
 هن (hen) است ۱۴، ۳۰
 هند (hend) آند، استند ۱۷
 هیز (hēz) هیچ ۲۴
 یاقوب = یعقوب ۱۰
- ملیزم (molēzem) ملازم ۴۶
 مو (mo) من ۱، ۱۲، ۴۳
 مه (ma) آمدن ۷*
 می خنت (mē-xanat) می خندد (هفت بار در
 پایان همه بیت‌های غزل)
 می رزت (mē-rezet) می ریزد ۲*
 می زه (me-za) می زند ۹
 می سات (mē-sāt) می ساید ۴
 ن (En) است: [ختین]، ۲ [گلین]، ۵، [عجین]
 ۱۳، [روشتن] ۲۳ [ضعیفن] ۴۶، [طفلن،
 خوشدلین] ۳* (دوبار)
 نا (nā) نهاد ۶
 نتونت (natvonet) نتواند ۲۶
 ندست (nadesst) نهاده است ۳، ۸
 ندی (na-dī) ندید ۳*
 نرگز (nargez) نرگس ۴* (دوبار)
 نزت (nazet) نازد ۱۹
 نزی (nazē) نازد ۱*
 نکه (na-ke) نکرد ۳*
 نم (nom) نام ۳۰
 نمی بیت (na-mē-bēt) نمی بیند ۴۴
 نمی دنه (na-mē-donē) نمی داند ۱۳

<p>ای و قیه مغت افروز مصری ایی عش بیت کجوا عجزی می حال را</p>		<p>اساقی کاس حکت و لوجی و بست دلی سیر و نفس بی ناصر</p>	
<p>دست و دست خدار و عجزی و خدل کفر کجوا بی ان خدایت</p>		<p>ای و دل و دامن قوی و فاکت کام دلبری چرومی و نرم و جان</p>	
<p>عز و اعلی و جوا و جی و کجوا کیت پسین که مر ملاست مردم سدا کیت</p>		<p>بی زور لب یوهن نه کزان جاشنا ما چو مدش کند که ز کجوا کجوا</p>	
<p>آن مرفی دل مو که ز کجوا کیت عش دست آن قوی دانه دل سخت</p>		<p>عشق آن چرخه من کجی مری کجوا جشانی نه که دل و عجزی و کجوا</p>	
<p>کجوا جش موه نی جمله لاکیت هر کجوا کیت جی مگ کجوا کجوا کیت</p>		<p>دانش ناصر دل تو صید اعز کیت اشن ناصر دل تو صید اعز کیت</p>	
<p>بن دره جمع صبر و جی و جی و اشان کیم البته مو کجوا کجوا کیت</p>		<p>عشوی تو عقل ما سخت و جی و هر کجوا کیت قوی پشه جوا و جی و</p>	

شوق

ملفوظ رقم

<p>بلبل زال تقند و ترکت کجی دی شند عیند فلک دود و کجی و اشک در من شرم و غم و حق جی</p>	<p>و صف کبری تو ترا صبا گفتی از زار و دلف و تهر و ش زوی جی بدر بیان عشق بد از جی سخن امرن</p>
<p>لعل تو مان بدی ایمن مان احار ای مزش کنده ای و مزم بد کنای ستم بد او و هر غم ای بد و نای مزه و دایش بی شکر از شکران موی جی کم که لب بوستان اوست جوشن اوست دل در لهر جیان هر جن که مری و وفا از گلان دستی چنان که کلماتی نازولای ان خون معرفت اری رخندان نافل بلا سقر و دو سنگ تیران و بازل جان جی بلبل فراد سخنان</p>	<p>چشمان اری گوید و ل از تستان کودی لوده نانت چمن لغویم بود مزشن لوت و دنگلین که بگری بلا که کت بی چشم از بی دوی موی زره که خاد بر جی خوشن و عهده نک و عاشق جی و غم بود و ایهمان وفا که مری و جی ز دست دل بر غم و دست می کوی از جی چمن مودت اری بو کوی اسلم دست جی و ز و لک انبساط ناخین امرن اری جی کوی</p>

قصیده شمس پسر ناصر از شمس پسر ناصر
قصیده شمس پسر ناصر از شمس پسر ناصر
قصیده شمس پسر ناصر از شمس پسر ناصر

بلبل زال تقند و ترکت کجی
دی شند عیند فلک دود و کجی
و اشک در من شرم و غم و حق جی
لعل تو مان بدی ایمن مان احار ای
مزش کنده ای و مزم بد کنای
ستم بد او و هر غم ای بد و نای
مزه و دایش بی شکر از شکران
موی جی کم که لب بوستان اوست
جوشن اوست دل در لهر جیان
هر جن که مری و وفا از گلان
دستی چنان که کلماتی نازولای
ان خون معرفت اری رخندان
نافل بلا سقر و دو سنگ تیران
و بازل جان جی بلبل فراد سخنان

و اشک در من شرم و غم و حق جی

قصیده شمس پسر ناصر از شمس پسر ناصر
قصیده شمس پسر ناصر از شمس پسر ناصر
قصیده شمس پسر ناصر از شمس پسر ناصر